

Прадмова

Праект «Еўрапейскі выбар для Беларусі», вынікам якога ёсць гэтая кніга, стартаваў летась улетку. Ужо тады было ясна, што абяцанай уладамі падчас прэзідэнцкай кампаніі 2001 г. эканамічнай лібэралізацыі ня будзе. Нягледзячы на пэўную стабільнасць, у эканоміцы краіны назіраліся негатыўныя тэндэнцыі: рост цэнаў на тавары першай неабходнасці і камунальныя паслугі, зніжэнне пакупніцкай здольнасці значнай часткі насельніцтва, павелічэнне колькасці стратных прадпрыемстваў і г. д. Да таго ж адбывалася ўмацаванне жорсткасці аўтарытарнага рэжыму, а сацыялагічныя даследаванні адзначалі спаданне рэйтыngu прэзідэнта. Усё гэта паказвала, што эканамічная і палітычная сыстэма краіны непазьбежна сутыкнуцца з жорсткай неабходнасцю рэфармавання, а іх далейшая кансервацыя можа выклікаць сыстэмны крызіс усяго грамадства. Гэты, хай сабе і абстрактны, прагноз актуалізоўваў ідэю дэмакратычных трансфармацыяў у краіне.

Сам праект узнік не на голым месцы. Ажыццявіць яго было б немагчыма, калі б у краіне ня склалася сетка незалежных аналітычных асяродкаў, якія ў 2001–2002 гг. выдалі некалькі сур'ёзных працаў. У адной зь іх, а менавіта «Беларуска-расійская інтэграцыя. Аналітычныя артыкулы» (Менск: Энцыклапедыкс, 2002), слушна даводзілася, што «Саюзная дзяржава» — гэта ня што іншае, як «інстытуцыйны фантом», а пэрспектывы аб'яднання Беларусі і Расеі хімарычныя. З гэтага вынікала, што Беларусь мае ўсе шанцы захаваць сваю незалежнасць, а для яе ўмацавання трэба праводзіць комплексныя рэформы ў эканоміцы, палітычнай, сацыяльнай і адукацыйнай сыстэмах.

Мы зрабілі гэтую кнігу, каб, па-першае, замест ранейшых вельмі адцягненых у ідэйным і вузкіх у канцэптуальным плане праграмаў транс-

фармацыі беларускага грамадства прапанаваць сцэнар шматвымерных ператварэнняў, пры рэалізацыі якіх Беларусь будзе адпавядаць мінімальным вымогам Эўрапейскага З'вязу да краінаў-кандыдатаў у яго чальцы. Па-другое, яшчэ раз прыцягнуць увагу грамадзянскай супольнасці, а таксама работнікаў дзяржаўных органаў да жыццёва важных для грамадства праблемаў. Па-трэцяе, даць новы імпульс дыскусіям наконт дэмакратычнага рэфармавання краіны. Па-чацьвёртае, сьцьвердзіць, што ў Беларусі ёсць сілы, якія бачаць сваю краіну паўнапраўным чальцом эўрапейскай супольнасці, а ня нечай правінцыяй. Нарэшце, стварыць даведнік для ўсіх тых, хто мала ведае пра нашу краіну і тыя працэсы, што адбываюцца ў ёй. Таму мы пастанавілі выдаць кнігу ня толькі на беларускай мове, але й па-ангельску ды па-расейску.

Наш праект знайшоў шырокі водгук сярод як вядомых, так і пакуль малавядомых эканамістаў, палітолягаў, правазнаўцаў, сацыёлягаў, спэцыялістаў у адукацыйнай і сацыяльнай сферах. Ад самага пачатку ён вымагаў «працы ў камандзе», г. зн. яго ўдзельнікам давялося выпрацаваць супольнае бачанне агульных прынцыпаў рэфармавання, якія б не супярэчылі адзін аднаму. Дзеля гэтага яшчэ на першай экспертнай сустрэчы (верасень 2002 г.) былі акрэсленыя базавыя падыходы да дэмакратычнай трансфармацыі краіны, а таксама зацверджаная адзіная структура кнігі, якая «паўтарае» сябе ў кожным з сваіх разьдзелаў. Канкрэтызацыя іхсэнсавага нападунення адбывалася падчас наступных спэцыялізаваных экспертных сустрэчаў.

Істотным элементам працы над праектам было забеспячэнне «погляду з боку»: у сустрэчах бралі ўдзел эксперты з краінаў Сярэдняй Эўропы, якія ня толькі ажыўлялі дыскусію, апавядаючы пра досвед «праэўрапейскай» трансфармацыі сваіх краінаў, але й камэнтавалі дыкрытычна ацэньвалі ідэі, вылучаныя сваімі беларускімі калегамі.

Цяпер праца завершаная, і шанюны чытач трымае ў сваіх руках наш твор. Застаецца выказаць спадзяванне, што ён будзе цікавым і карысным усім неаб'якавым да сучаснасці і будучыні Беларусі людзям, а таксама скласці найшчырэйшую падзяку ўсім тым, хто беспасярэдне спрычыніўся да яго паўстання:

- навуковым рэдактарам Руце Вайніені (Летува), Эльжбэце Крулікоўскай (Польшча), Юзафу Пласконку (Польшча), Уладзіславу Раманаву (Украіна);
- замежным экспертам Халідзе Агапавай (Эстонія), Аляксандру Алійніку (Украіна), Рыт Валыі (Эстонія), Марціну Валянтавічу (Славаччына), Элцы Георгіевай-Ніколавай (Баўгарыя), Томашу Жукоўскаму (Польшча), Ігару Каліушку (Украіна), Дар’юшу Філяру (Польшча);
- беларускім экспертам Ніне Антановіч, Лявону Баршчэўскаму, Мікалаю Бурдыку, Андрэю Вардамацкаму, Галіне Верамейчык, Генадзю Германовічу, Міхаілу Гусакоўскаму, Паўлу Данейку, Барысу Жалібу, Аляксандру Жучкову, Мікалаю Запрудзкаму, Алене Карпіевіч, Андрусю Клікунову, Алесю Лагвінцу, Уладзімеру Люкевічу, Аляксандру Мацясу, Сяргею Пяцінкіну, Уладзімеру Роўду, Галіне Русецкай, Соф’і Савелавай, Аляксандру Саснову, Валеру Сідарчуку, Паўлу Церашковічу;
- нашым спонсарам «Фонду імя Сьцяпана Батуры», «Нацыянальнаму фонду ў падтрымку дэмакратыі» і «Інстытуту адкрытага грамадзтва».

Каардынатары праекту

Агнешка Камароўска

Алесь Анціпенка

Валер Булгакаў

Верасень 2003 г.